

УДК 811.161.2'367.3-11

DOI: 10.31470/2518-7600-2019-7-11-32

**COMMUNICATIVE-PRAGMATIC PARADIGM OF
SENTENCES IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ПАРАДИГМИ
РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Межов Олександр

доктор філологічних наук,
професор, професор кафедри
української мови
mezhov@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5299-417X>

Східноєвропейський
національний університет
імені Лесі Українки,
вул. Винниченка, 30-А,
м. Луцьк, Волинська обл.,
Україна, 43000

Mezhov Oleksandr ,

Doctor in Philological Sciences,
Professor of Department of
Ukrainian Language,
mezhov@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5299-417X

Lesya Ukrainka Eastern
European National University
30-A, Vynnychenko Str., Lutsk,
Volyn Reg., Ukraine, 43000

Костусяк Наталія,

доктор філологічних наук,
професор, професор кафедри
української мови,
nat_kostusyak@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9795-6038

Східноєвропейський
національний університет
імені Лесі Українки,
вул. Винниченка, 30-А,
м. Луцьк, Волинська
обл., Україна, 43000

Kostusiak Nataliia

Doctor in Philological Sciences,
Professor of Department of
Ukrainian Language,
nat_kostusyak@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9795-6038

Lesya Ukrainka Eastern
European National University
30-A, Vynnychenko Str., Lutsk,
Volyn Reg., Ukraine, 43000

ABSTRACT

The article deals with the complex analysis of communicative-pragmatic paradigms of sentences-utterances in modern Ukrainian. The concept of communicative-pragmatic paradigm is defined in

connection with the communicative-syntactic category of instruction, oriented towards the identification of the purpose of communicative act. Linguists' views on communicative types of utterances have been studied. A multi-level communicative-pragmatic paradigm of utterances has been developed in accordance with the communicative orientation of the speakers. Theoretical issues are considered against the background of the morphological and syntactic structure of modern Ukrainian literary language. On the material of artistic texts of modern Ukrainian language, lexico-grammatical means of representation of communicative paradigms of utterances are revealed: particles, modal words, pronouns, adverbs, verbal forms, performatives, intonation, word order, repetitions, specific syntactic constructs, specific syntactic constructions. At the highest level, the following basic communicative paradigms are represented, represented by the relevant communicative types of utterances: informative, directive, optative, etiquette, evaluation, interrogative, each of which at the lower levels of membership encompasses sub-paradigms due to specific intensions of participants. The informative paradigm encompasses the narrative sentences of a real modality that provide the need for the speaker to express an opinion, state facts, report something, confirm or deny information. The directive paradigm is represented by motive constructs with verbal predicates in the forms of the imperative, which contain orders, demands, orders, appeals, advices, warnings, encouragement, requests, pleadings, persuasion, invitations, permits, prohibitions. The optative paradigm encompasses the expression of the verbal predicates of the desirable way with the semantics of the actions, processes, states desired for the speaker. The set of utterances of speech etiquette form an etiquette communicative-pragmatic paradigm. The evaluative paradigm covers the expression of a predominantly nominative type, expressing the positive characteristics of persons, objects, environmental phenomena: approval, admiration, pleasant surprise, respect, reverence. The nutritional supra-paradigm is a set of such communicative-pragmatic paradigms: clarifying, explanatory, rhetorical, stimulating.

Keywords: *communicative-pragmatical paradigm, sentence, category intention, communicative act, particles, verb, performative.*

Постановка проблеми. Відповідно до трьох основних аспектів синтаксису в українському мовознавстві виділяють формально-граматичну, семантико-синтаксичну і комунікативну парадигми речення, остання з яких стосується комунікативного синтаксису, спрямованого у сферу мовлення (Вихованець, 1993: 160–165; Загнітко, 2011: 619–625; Городенська, 1991: 141–151; Межов, 2012: 20–27). Виокремлення комунікативного синтаксису в окрему галузь лінгвістики здійснено порівняно недавно. Мінімальною комунікативною одиницею є висловлення, тобто речення, реалізоване в конкретній мовленнєвій ситуації і орієнтоване на учасників спілкування – адресанта і адресата мовлення. Саме у висловленні як основній одиниці спілкування інтегровані формально-граматичний, семантико-синтаксичний і комунікативний рівні речення, тобто в ньому відображено не лише інформацію в певній формі, а насамперед прагматичну орієнтацію, породжену метою і ситуацією спілкування.

Отож, на думку більшості сучасних дослідників, об'єктом комунікативного синтаксису, крім актуального членування, комунікативної організації речення, є комунікативно-прагматичні типи висловлень, комплексний опис яких повинен враховувати як здобутки граматичної традиції, так і новітні напрацювання вчених у галузях лінгвопрагматики, теорії мовленнєвих актів, дискурсології, лінгвостилістики, когнітології, психолінгвістики, соціолінгвістики тощо.

Одним з актуальних підходів до вивчення мовних і мовленнєвих явищ є парадигматичний, пов'язаний, зокрема, і з реалізацією мовних одиниць у мовленні, тобто вибором їхніх варіантів відповідно до комунікативних намірів учасників спілкування у певній конситуації. У зв'язку з інтенсивним розвитком комунікативної лінгвістики в останні десятиріччя дослідники активно розробляють питання саме про комунікативну парадигму речення-висловлення, яку класифікують то відповідно до комунікативної мети (настанови) повідомлення, інтенцій мовців, то з урахуванням видозмін того самого висловлення, пов'язаних з його актуальним членуванням (порядком слів, інтонацією, місцем фразового наголосу тощо). Синтез цих двох підходів дасть

зможу, на нашу думку, здійснити вичерпний аналіз комунікативної парадигми як складної ієрархічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перший принцип виділення комунікативних парадигм має ґрунтуватися на категорії комунікативної настанови, орієнтованої на вияв мети комунікативного акту. «За характером мовленнєвого стимулу, – з погляду І. Р. Вихованця, – варто виділити у комплексній категорії комунікативної настанови категорії розповідності, питальності і спонукальності, які формують три типи речень за метою висловлювання: речення розповідні, питальні і спонукальні...» (Вихованець, 1993: 63), а відповідно й три комунікативні підпарадигми. Такі ж комунікативні різновиди речень знаходимо і в більшості підручників та посібників із синтаксису української мови, до яких іноді додають оптативні речення, що виражають модальність бажальності. Виділення трьох типів комунікативних парадигм уважаємо недостатнім, погоджуючись з думкою Н. В. Гуйванюк: «Поняття комунікативної настанови речення охоплює значно ширше коло інтенцій мовця, якими можуть бути і його бажання, і прагнення, воля й почуття, різні експресивно-оцінні вияви тощо» (Гуйванюк, 2009: 383).

Заслуговують на увагу своєрідні класифікації актів комунікації, розроблені в так званій теорії мовленнєвих актів. Дж. Остін розмежував 5 класів мовленнєвих актів за ілокутивною силою: 1) вердиктиви – акти рішення, думки, оцінки, схвалення; 2) екзерсітиви – акти наказу, примусу, попередження, поради, призначення; 3) комісиви – акти обіцянки; 4) бехабітиви – акти вибачення, похвали, співчуття, сварки, привітання; 5) експозітиви – акти ролі висловлення мовця в розмові (я доводжу, визнаю, відповідаю, припускаю) (Остин, 1986: 22–130). Проте така типологія, на думку багатьох лінгвістів, була непослідовною й дифузною, не враховувала різницю перформативних компонентів висловлень у межах одного типу мовленнєвих актів. Американський логік Дж. Сьорль у книзі «Мовленнєві акти» (1969 р.) критично оцінив класифікацію мовленнєвих актів Дж. Остіном і запропонував власний поділ актів залежно від ілокутивної мети, напрямів пристосування, виражених психологічним

станом мовця, на: 1) репрезентативи, або асертиви, які зобов'язують мовця відповідати за істинність висловлення (хвалитися, скаржитися); 2) директиви – акти спонукання, наказу, прохання, поради; 3) комісиви – зобов'язують мовця виконати обіцянку; 4) експресиви – передають психологічний, емоційний стан мовця згідно з етикетом (співчуття, вітання, вибачення); 5) декларативи – устанавлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлення й реальністю, регламентовану соціальними конвенціями (призначення на посаду, присвоєння імен, звань, винесення вироку тощо), тобто вчений назвав п'ять основних інтенцій мовців: повідомити щось, поінформувати співрозмовника; зобов'язати його виконати якусь дію; висловити обіцянку чи зобов'язання самого мовця перед співрозмовником; задекларувати щось (оголосити, назвати); висловити своє ставлення до ситуації мовлення (Серль, 1986: 151–169).

Ю. Д. Апресян створив деталізовану типологію перформативів, виокремивши спеціалізовані повідомлення та твердження, зізнання, обіцянки, пропозиції та поради, прохання, заборону й дозвіл, вимогу та наказ, попередження та пророкування, згоду й заперечення, схвалення, осуд, прощення, ритуали, найменування та призначення, акти відчуження, відміни, відмови тощо (Апресян, 1995: 2–12). Г. Г. Почепцов виділяв констатив як твердження факту, промісив як обіцянку, менасив як загрозу, директив як наказ (ін'юнктив) або прохання (реквестив), квеситив як питання і т. ін.) (Иванова&Бурлакова&Почепцов, 1981: 279). Схожу типологію прагматичних типів речень-висловлень за комунікативно-інтенційним змістом знаходимо в монографії А. П. Загнітка (Загнітко, 2011: 460).

О. С. Мельничук розрізняв сім модальних значень речення: 1) розповідність, 2) питальність, 3) спонукальність, 4) бажальність (оптативність), 5) умовність, 6) імовірність, 7) переповідність (Мельничук, 1966; Сучасна, 1972: 119–137). Т. В. Шмельова диференціювала комунікативні типи висловлень на інформаційні, оцінні, імперативні та етикетні (ритуальні) з урахуванням і теорії комунікативних актів, і теорії мовленнєвих жанрів (Шмелева, 1995: 57–70), а Н. В. Гуйванюк

особливого статусу надає так званим етикетним висловам, що виражають комунікативні акти привітання, подяки, вибачення, прощання, поздоровлення тощо, та групі оцінних висловів, зокрема так званих іронічних (Гуйванюк, 2009: 369).

Наведені вище класифікації речень за модальністю, метою висловлювання, ілокутивною силою тощо, звичайно, не охоплюють усіх комунікативних інтенцій мовця. У зв'язку з цим виникає потреба вибудувати кількарівневу комунікативно-прагматичну парадигму висловлень відповідно до комунікативної настанови мовців.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз комунікативно-прагматичних парадигм речень-висловлень у сучасній українській мові. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних завдань: 1) визначити поняття комунікативно-прагматичної парадигми речення; 2) вивчити погляди лінгвістів на комунікативні типи висловлень; 3) вибудувати кількарівневу комунікативно-прагматичну парадигму висловлень відповідно до комунікативної настанови мовців; 4) виявити лексико-граматичні засоби репрезентації комунікативних парадигм висловлень на матеріалі художніх текстів сучасної української мови.

Виклад основного матеріалу. На найвищому рівні виокремлюємо такі основні комунікативні парадигми, репрезентовані відповідними комунікативними типами висловлень: інформативні, директивні, оптативні, етикетні, оцінні, питальні, кожна з яких на нижчих рівнях членування охоплює підпарадигми, зумовлені конкретними інтенціями учасників спілкування.

Інформативну парадигму доцільно диференціювати на підпарадигми повідомлення: *20-го, в четвер, дощі по Україні, Місяцями десь гроза, місяцями – розпач десь* (П. Вольвач); *Друзі мої і знайомі пороз їжджалися – хто в Америку, хто в Європу* (Л. Костенко); *Вгорі крізь листя береста, мов золоті цвяшки, жовтіли зорі; десь важко, стомлено пихтів паровоз; за тином гомоніли люди* (В. Винниченко); твердження: *Працею людина і славна, і красива* (О. Гончар); *Кожен буває великим бодай раз за життя* (П. Загребельний); *Законів боротьби нікому не*

зламати, закони материнства не перемінить (П. Тичина);
Наша думка, наша пісня не вмере, не загине (Т. Шевченко);
декларування: *Наша ціль – людське щастя і воля* (І. Франко);
У нашій країні все належить трудящим (Є. Гуцало);
обіцянки (зобов'язання, повинності, необхідності): – *Я вам, тітонько, води наносу, дров нарубаю чи ще щось зроблю, що скажете. Чесне слово!* (Григір Тютюнник); – *Ах, який я щасливий!.. Ми заїдемо десь далеко-да-а-леко в тайгу... І там, в нетрях, серед квітів і пралісу я збудую затишну хатинку... Я її зроблю такою... такою...* (І. Багрянний); *Я зобов'язаний допомогти старому* (М. Стельмах); погрози: *Задушу тебе, прокляту, а її зараз же віддаю судовій владі!* (В. Винниченко); – *Все одно, і я скажу в очі та й ти сам знаєш, що тебе ми хоч так, хоч так, а вб'ємо. Бо питання стоїть: або ти, або я* (А. Головка); – *Не підходь, бо вб'ю* (І. Багрянний); – *А оддаси – в цю ніч і розстріляю... За одним пострілом, не дам і тріпнутися* (А. Головка); припущення: *Душа прагнула боїв, останніх боїв, що, можливо, стануть найславетнішими у його житті* (В. Малик); *Незабаром, напевне, доведеться їхати до Мінська, а там уже думати про це ніколи буде* (М. Олійник); умови: *Якби кайдани перегризти, То гриз потроху б* (Т. Шевченко); *Так би вічно ішов* (В. Сосюра); *І зовсім забулось би, перемололось* (О. Гончар); *Сама я навряд чи збулася б так хутко клопоту* (Леся Українка); *Пішов би в огонь і в воду* (О. Гончар); переповідності: *Навіть тато казали раз одному знайомому, що таке буває часто* (О. Кобилянська); *Пані того куховара дуже хвалить, такий, мовляв, чоловік хороший* (М. Вовчок); *«Шибеником» називає Михайло вуйка і прямо каже, що коли тато й мама в той бік не дивляться, то й він не сміє інакше поступати* (О. Кобилянська).

У цій парадигмі представлено комунікативні одиниці, покликані забезпечити потребу мовця висловити думку, констатувати факти дійсності, повідомити про щось, підтвердити чи заперечити інформацію, проголосити наміри і принципи діяльності, дати обіцянку, зробити припущення, повторити або переповісти (непрямо передати) чуже висловлення тощо. Основний комунікативний тип висловлень інформативної парадигми – розповідні реальної модальності,

які стверджують або заперечують наявність / відсутність істот, предметів, їхніх ознак, властивостей (відповідно можуть бути стверджувальними та заперечними) і предикати яких виражені дієсловами дійсного способу теперішнього, минулого чи майбутнього часу.

Директивна парадигма з інтенціями мовця до прямого і непрямого, категоричного, нейтрального і пом'якшеного, узагальненого і конкретного (адресованого) спонукання охоплює різні комунікативно-функційні вияви волонтактивних відношень: наказ, вимогу, розпорядження, заклик, пораду, застереження, заохочення, прохання, благання, умовляння, запрошення, дозвіл, заборону та ін., напр.: *Буде бій. – Гей-но! Прапор зняти! Ми бились за Україну... Знять!..*(Г. Косинка); – *Ану встать!* – *випростався поліцай. Два інші теж похмуро дивилися на шевця. – Вста - ать. Кому сказано!!!* (Григор Тютюнник); – *Дзвони в телефон! Узнай, де ворог!* (М. Хвильовий); *Поховайте та вставляйте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте* (Т. Шевченко); *Поспішайте робити добро* (О. Довженко); *Бережіть собори душ своїх* (О. Гончар); *При труднощах, друже, не гнися в дугу!* (С. Пушик); *Можна порадити: йдучи на ос, майте під руками воду* (Ю. Яновський); – *Прямо, та й прямо, та й прямо, та й нікуди ж не звертайте!..*(О. Довженко); – *Зачекайте, зачекайте, не робіть поспішних висновків!* (О. Ірванець); *Життя – є молодість, труд і любов. Дайте мені посмакувати цих напоїв* (Ю. Яновський); *Прошу, не плач, не побивайся...* (Н. Гуменюк); – *Будь ласка, покиньте кімнату!* (М. Хвильовий); – *Засвітіть, будь ласка, горішне світло* (Ю. Яновський); – *Жданку, пити! Жданку, де ж ти? Пити, пити!...* (В. Малик); – *Оце ж беріть та й куштуйте* (Г. Тютюнник); *А тепер слухай: ти не зачепиш цих людей...* (В. Малик); *Не руш! Не рій! Не убивай!* (Леся Українка).

Ця парадигма відображає вольові стосунки між учасниками комунікації – адресантом і адресатом, перший з яких спонукає до конкретної дії або бездіяльності, а інший повинен її виконати. Перлокутивний ефект комунікативного (директивного) акту визначається тим, чи виконаний наказ або прохання адресатом. Мовленнєвий акт вважають успішним, якщо поставлена мовцем мета досягнута (адресат виконав

наказ чи прохання), у протилежному випадку констатують неуспішність мовленнєвого акту як комунікативну невдачу, встановлюючи її причини.

Висловлення директивної парадигми репрезентовані зазвичай спонукальними конструкціями з дієслівними предикатами у формах наказового способу (імператива): **Криши, ламай, троци стереотипи!** Вони кричать, пручаються — **ламай!** (Л. Костенко); **Вставай, вставай, дитя, не будь вередою. За спання не купиш коня** (М. Стельмах); **Не бійся досвітньої мли, Досвітній вогонь запали...** (Леся Українка); **Дай, серце, волю нетерплячим крилам, Затріпочи, розвійся і полинь!** (М. Рильський); інфінітива: — **У вояків і ціпаків не стріляти!** (Р. Іваничук); **Вперед! Нікого не жаліти! Палити і вбивати!** — це наказую вам я, пан Кончак... (В. Малик); **Стояти тут! нема шляхів назад** (М. Бажан); рідше — майбутнього, теперішнього і минулого часу, напр.: **Ждана візьмеш** (=візьми) проповідником. Тільки будь обережним, не заривайся! (В. Малик); **Тільки машину залишиш** (= залиши) у **Гостролуччі** (В. Нестайко); **Приклепаємо** (=приклепаймо) косу, та **поїдемо** (=поїдьмо) на сінокіс на Десну, та **накосимо** (=накосімо) сіна, та **наловимо** (=наловімо) риби, та **наваримо** (=наварімо) каші (О. Довженко); — **Збираємося** (=збираймося) завтра о шостій годині ранку біля їдальні (І. Роздобудько); — **Тікаємо** (=тікаймо) негайно! Слушнішого часу не буде (В. Малик); **Пішли** (=ходімо) до Славути... Хай він подивиться (В. Малик).

До неспеціалізованих засобів формування директивної парадигми належать спонукальні номінативні речення: **Документи!** Документи у нас, товаришу, різні, — сказав повстанець... (О. Довженко); **Але один з солдатів раптом скочив у на вікно, розбив його кулаком і подав команду: — «Вогонь!»** (О. Довженко); **Назустріч гнав гонець, кричав здалеку: — Княже, княже! Половці!** (В. Малик); вокативні речення: **Ліндо!** Будь обережною! Куди ти летиш? Куди ти знов летиш? (Н. Гуменюк); — **Катю!** Вставай, доню. Допоможеш таткові; — **Катрусю...** Благаю. А потім я з тобою до Килини; — **Дівки!** Не вередуйте мені; — **Мамо...** Та кажи, я все зроблю; — **Саїде!** — покликав його Джума на вулиці

(Люко Дашвар); – **Еріко!** – покликав він (М. Кідрук); – **Татусю...** – благально вимовила вона. (І. Роздобудько); – **Микито!** Та йди-бо бісова личино! (М. Хвильовий); еліптичні конструкції з імпліцитним предикатом і вербалізованими субстантивами, обставинами напряму руху, часу: – **Дружино, за мною!** Виручимо князя! **Вперед!** (В. Малик); – **По конях!** – гукнув Кончак (В. Малик); **Чи не пора й на молитву!** (П. Загребельний); – **Коня мені** (В. Малик); нечленовані вигуківі речення: – **Геть!** – крикнув він вовкулаці (Ю. Покальчук); – **Стоп!** руку підняв (В. Нестайко); – **Ану цить!** (Л. Дереш).

Директиви можуть бути оформлені й розповідними реченнями з так званими перформативними дієсловами першої особи теперішнього часу дійсного способу на зразок *прошу, вимагаю, наказую, благаю, забороняю, дозволяю, пропоную, запрошую*, якими мовець повідомляє характер свого спонукання, напр.: **Наказую** персонально повернутись живим (О. Довженко); – **Тоді пропоную** просто загубитися. *Випадково* (І. Роздобудько); **Завтра я вас запрошую** обідати в ресторан, я хочу, щоб ви відчули справжній англійській дух! (О. Іваненко); – **Так от:** кожному з вас **забороняю** сідати на коней до самого Будапешта, до його взяття (О. Гончар); **Прошу** сказати, хто згоден сам іти в море (О. Корнійчук); – **Прошу**, тільки посидьте хвилину тихо – я зараз розміркую свій план (Ю. Яновський).

Оптативна парадигма охоплює висловлення із семантикою бажаних для мовця дій, процесів, станів, реалізація яких пов'язана із самим мовцем, рідше – з іншими особами, тобто «мовець, повідомляючи про бажану дію, є її ініціатором, адресатом волевиявлення та його безпосереднім виконавцем» (Костусяк, 2012: 310). З огляду на це для оптативів на відміну від директивів характерна нівеляція апелятивності. Типовими формальними репрезентантами тут виступають дієслівні предикати так званого синтаксичного бажального способу, формально співвідносного з морфологічним умовним способом (Шахматов, 1941: 481–484; Вихованець, 1993: 161, Костусяк, 2012: 328), напр.: **Тільки б ці в Успенівці не зрозуміли довше, в чім справа** (Ю. Яновський); **Швидше перейти б цей гай** (Б. Антоненко-Давидович).

Залежно від комунікативних інтенцій мовця висловлення оптативної парадигми можуть містити, крім основного значення бажаної для мовця дії чи бажання перебувати в якомусь стані, додаткові модальні відтінки: доцільності, побоювання, необхідності, спонукання, поради, пропозиції, перестороги, мети, співчуття, жалю, нарікання, погрози тощо. Передати такі комунікативні наміри мовця допомагають інтонація та частки *б* (*би*), *аби*, *аби хоч*, *щоб*, *бодай*, *хай*, *нехай*, *хоч би* (*хоча б*), *хоч би не*, *коли б*, *коли б хоч*, *коли б хоч не*, *коли б хоч як*, *якби*, *якби хоч*, *якби хоч не*, *якби ж то хоч*, *хоч би вже*, *хоч би ще* і под. у сполученні з інфінітивом або іншими дієслівними формами. Напр.: ...**Хоч би** до вечора дістатися до підніжжя гір (Р. Іваничук); **Полагодити б** моста... (Б. Антоненко-Давидович); ...**якби** тільки стати на ноги (П. Загребельний); **Швидше б** померти (В. Лис); ...**аби** тільки не розлучали їх... (Р. Іваничук); **Скоріше б** Макса побачити (Люко Дашвар); **О, коли б** його зрозуміти... (Р. Горак); **Дотримати б** миру... (Ю. Яновський); – **Нехай** воюють дипломати! **Хай** журналісти проливають чорнило! (О. Довженко); **Хай би** ми хоч раз заговорили громом так, як веснянії хмари! (М. Олійник).

Сукупність висловлень мовленнєвого етикету формують **етикетну** комунікативно-прагматичну парадигму. Це елементи комунікативних ситуацій, що є формулами:

1) привітання: *Доброго ранку! Доброго дня! Добридень! Доброго вечора! Доброго здоров'я! Вітаю Вас! Радий Вас (тебе) вітати! Моє шанування! Дай, Боже, щастя! Дай, Боже, й Вам! Привіт! Здоров! Салют!*, напр.: *Здоровесенькі були!* – *Паніматка йому з двору* (П. Грабовський); *Добривечір в хату!* (Т. Шевченко); *Пані Марія! Добрий вечір!* – *згукнув він по-чеськи* (О. Іваненко); *Олександро Михайлівно, доброго здоров'я!* (О. Іваненко); «*Здоров був, любий!*» – *жінка говорила, А в голосі її сльоза бриніла* (Леся Українка); *На добридень, ти моя голубко!* (Леся Українка); *Володько, привіт!* (О. Гончар); *Доброго дня, тітко Орису* (Люко Дашвар); *Здорові були, козаки!* – *голосно привіталася* (В. Шкляр); *Добрий ранок, моя самотність!* (Л. Костенко); *Добридень, люди!* (Л. Костенко); *Вітаю вас, шановні. Сідайте...* (І. Роздобудько); – *Здрастуйте, товаришу,* – *сказала вона російською...* (А. Кокотюха);

2) прощання: *Прощай! Прощайте! До побачення! До зустрічі! Добраніч! На добраніч! Бувай! На все добре!*, напр.: *Прощай, о краю мій! Ти зник; Тебе блакить займа...* (П. Грабовський); *«Прощайте... Погода у нас от яка: з початку квітня дощ, туман і мла»* (О. Іваненко); *До побачення, до завтра. Еге ж?* (О. Іваненко); *До побачення. Ні, краще прощай!* – *встала Марія і, похапцем одягнувши шубку, вийшла, не обернувшись* (О. Іваненко); *Так. Замість нескінченних «зрастуйте», один раз сказав би: «Прощайте...»* (О. Гончар); *Прощай, морська короно із Командорських островів!* (Л. Костенко); *Добраніч, хвильонькі любі; І вам у тьмі німій, Провалля, скали, – і тобі Добраніч, краю мій!* (П. Грабовський); *На добраніч тобі, Вірунько* (О. Гончар);

3) вибачення: *Вибач(те) (мені)! Пробач(те) (мені)! Даруй(те)! (Я) перепрошую Вас (тебе)! Вибач(те), якщо можеш(ете)! Прошу вибачення (пробачення)! Я повинен попросити вибачення перед Вами (тобою)! Я не можу не попросити вибачення перед тобою (Вами)! Я так завинив перед тобою (Вами)! Прийміть мої вибачення! На жаль! Шкода!*, напр.: *До вас, поети-українці, Шлю – вибачайте – дружній лист, Щоб повітати наодинці Та дяку висловить за хист* (П. Грабовський); *Прости мене! Я каралась Весь вік в чужій хаті...* (Т. Шевченко); *Вибачай, проклятий!* (Т. Шевченко); *Прости мене, величя богине!* (Леся Українка); *Звиняй мене, Володимире, але не в той бік ти думаєш* (О. Гончар); *Прости. Піду я...* (Люко Дашвар); *Вибач, кажу я. – Прошу?* (Л. Дереш); *Пробачте, пробачте... – кажу я* (І. Роздобудько); *Вибачте, Лізо... Я натяк зрозумів...* (А. Кокотюх); *Пробач, галичанин, – сказав він. – У нас скінчилися патрони* (В. Шкляр); *Простіть, – хотів сказати Мирон, але сказати не вийшло, бо він був мертвий* (В. Шкляр); *Даруйте. Це не для мене* (Л. Костенко); *Перепрошую, – підняв вказівний палець Іван Іванович. – Сеянин, він же – цар* (Г. Вдовиченко);

4) подяки: *Дякую! Дуже дякую! Щиро дякую! Сердечно дякую! Від щирого серця дякую! Прийми(ть) мою глибоку (щиро, сердечну) подяку! Щире спасибі! Я щиро вдячний тобі!*

(Вам)! Моя тобі (Вам) подяка (вдячність), напр.: Дякую вам щиро, передайте подяку мамі вашій, і братові, і братовій (О. Іваненко); «От спасибі!» – крикнув лицар (Леся Українка); Спасибі тобі, ліс! (О. Гончар); Дякую, – Віка бере з моїх рук гриба й цілує мене в щоку, а потім міцно обіймає (Л. Дереш); Спасибі, предки, за духовний спадок! (Л. Костенко);

5) прохання: Дозвольте! Будь ласка! Будьте ласкаві! Прошу тебе, напр.: Прошу тебе, сестрице Поліксено, пошли свою рабню по Гелена (Леся Українка); Не гарячкуй, будь ласка (О. Гончар); І не зводячи з Бори погляду, підносить папку з паперами вгору, показує на стіл у вітальні, повторюючи: – Дозвольте? (Г. Вдовиченко);

6) побажання: Хай Вам (тобі) щастить! Дозвольте побажати Вам! Прийміть мої найщиріші (найкращі побажання)...! Щастя тобі (Вам)! Успіхів Вам (тобі)! Щасливої дороги! Успішного повернення! Бережи(ть) себе! Зичу успіхів!, напр.: Ну, останній, на доріжку! Щастя вам! (О. Іваненко); Хай щастить вам, мої милі! (Леся Українка); Ще й уклонила: – Щастя тобі, доле! (Л. Костенко).

Оцінна парадигма охоплює висловлення переважно номінативного типу, що виражають позитивні характеристики осіб, предметів, явищ довкілля: схвалення, захоплення, приємне здивування, повагу, шану, напр.: Справжня господиня! (М. Стельмах); Яка весна! Яка природа! (П. Тичина); А що вже сильний, то, мабуть, найдужчий (Л. Костенко); Гриць такий хорошиий (Л. Костенко); Хороша дівчина! (М. Стельмах); Назвав би вас молодцем, але цього мало (М. Стельмах); Дуже хорошиий і делікатний він чоловік (М. Стельмах); О, яке гарне дитя! (М. Матіос); Боже, яка тишина була Анна! (М. Матіос); – Ого! Який ти молодець. Мені дуже пощастило з чоловіком, я тобі вже казала? (Н. Гербіш); Молодець баба! Мабуть, душа у неї козацька (С. Васильченко); Ти роботяца в нас, принципова! (О. Гончар); О! та ти мудрець! (О. Гончар); О, ти виглядаєш чудово! (В. Підмогильний); Ось яка в нас молодь! (П. Тичина); Який то світ широкий! (П. Тичина) або передають негативне ставлення: осуд, гнів обурення, висміювання, іронію, відчай, розчарування, напр.: Одійдіте, недруги лукаві! (В. Симоненко); Зрадник! (М. Стельмах); Ох і пройдисвіт! (М. Стельмах); Дурна

баба! (М. Стельмах); *Чортів вітер! Проклятий вітер!* (П. Тичина); *Тут гниле повітря, тут вода гнила!* (О. Олесь); *Ні, не бачив...ач, роззява!* (О. Олесь); *Прокляття! Ображено прикусивши губи, Анна вийшла з кабінету* (Н. Гурницька); *– Сипати бите скло в цукор! Сволота! Стріляти таких мало* (В. Лис); *– Йой! Бісів син! Уже й спати часу нема* (Люко Дашвар); *Схаменіться, недолюди, діти юродиві!* (Т. Шевченко); *Який сором!* (В. Підмогильний); *Страшний чоловік!* (О. Гончар); *Що за дивак!* (В. Підмогильний); *От анциболот болотяний!* (Ю. Яновський).

Солідаризуючи з авторами «Русской грамматики» (Русская грамматика, 1980: 178) та посібника «Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання» (Слинько&Гуйванюк&Кобилянська 1994: 92), які поділяють усі висловлення за принципом комунікативної ціленастанови на два основні типи: непитальні (мета – передача інформації) та питальні (мета – пошук інформації), вважаємо доцільним наведені вище інформативні, директивні, оптативні та ін. парадигми об'єднати в непитальну надпарадигму, протиставивши її питальній надпарадигмі з усіма її формами парадигм.

Питальна надпарадигма являє собою сукупність таких комунікативно-прагматичних парадигм: уточнювальної, з'ясувальної, риторичної, спонукальної.

Уточнювальна парадигма містить питання, що виражають інтенцію мовця встановити реальність або нереальність висловленої співрозмовником думки з очікуванням ствердної чи заперечної відповіді (*так, ні*). Мовець, який сумнівається у правдивості змісту висловленого, може задавати питання, зовсім не знаючи змісту відповіді, а також питання з метою перевірки своїх знань, передбачаючи зміст очікуваної відповіді (Сучасна, 1972: 132). Такі питання можуть бути оформлені лише інтонаційно або з допомогою часток *чи, хіба не вже*, напр.: *Чуши гул космодромів прадавніх?* (Л. Костенко); *У поета гроші завелись?* (Б. Олійник); *Не вже не прийде? Чи варто в людей сих шукати поради?* (Леся Українка); *Хіба ви не одержали мого послання?* (М. Коцюбинський); *Чи сприймуть сенс новітньої краси?*

(Л. Костенко); – *Чи все взяли, що треба?* (О. Довженко); – *Ова! Так тут і худоба є?* – *У кого є, а у кого вже немає, – зітхнув дядько* (Люко Дашвар).

Характерна ознака питально-уточнювальних конструкцій – можливість для досягнення ілокутивної мети конкретизувати питання, інтонаційно виділивши будь-який повнозначний компонент, пор.: *Ви поїдете завтра до Києва?* *Ви поїдете завтра до Києва?* *Ви поїдете завтра до Києва?* *Ви поїдете завтра до Києва?*

До складу уточнювальної парадигми входять також альтернативні питання і перепитування. Альтернативні питання (уточнювальні питання вибору) дають змогу мовцеві дізнатися у співрозмовника про реальність (дійсність) чогось одного з двох чи кількох, напр.: *Випадок чи закономірність?* (З газети); *Ви поїдете завтра до Києва потягом, автобусом чи автомобілем?* Перепитування, властиві усному мовленню, являють собою повторення висловлення або його частини з ілокутивним наміром мовця виявити свої сумніви й переконатися у правильності повідомлюваного співрозмовником: *В шахи грали, – весело сказав Серьожка. – Грали? – суворо перепитала Львівська* (О. Гончар); – *А курей на буряки вивозила? – «Ні». – Ні? А чому ні?* (М. Стельмах).

З'ясувальну парадигму формують питання, які вимагають одержання мовцем нової інформації від співрозмовника, встановлюють вірогідність конкретних фактів. Суть питання визначають логічно наголошовані питальні займенники або прислівники, які звичайно стоять на початку речення, напр.: *Хто ви? Як ви зветесь? Як живете, по якій ступаєте путі?* (М. Рильський); *Де голубів вільготні лети і бризки райдуги в крилі?* (В. Стус); – *А хто вона, діду, людина ота? Звідки вона?* (О. Довженко); *Про що розповідала книжка? Про борню чи про дурниці, про розпач чи про радість?* (Ю. Яновський). Питання з'ясувального характеру найчастіше вживані в діалогах, напр.: – *Чуши... А скільки коштує ніч у цьому номері? – Півтори тисячі гривень* (Люко Дашвар); – *Скільки років тобі було в 80-му? – запитала я. – Дев'ятнадцять. А що?* (І. Роздобудько); – *Ти повернешся? – запитала вона. – Обов'язково. – Коли? – Увечері* (І. Роздобудько); – *Хто ти за*

освітою, мала? Чому нормальної роботи врешті не знайдеш? Ти ж розумниця! Га? Із твоїми талантами. Дай, угадаю. Ти учила, так? – Так, молодших класів. І дітей я люблю, і свою роботу люблю, аж поки в декреті не опинилася. А потім... (Д. Корній). У цій парадигмі також функціонують висловлення-перепитування: *Що-що вам відповіли? Куди прийти? Куди? Де-де зустрінемося?*

Риторична парадигма охоплює непрямі питання широкого узагальненого змісту, що репрезентують судження-повідомлення й не вимагають обов'язкової відповіді. Очікувана відповідь уже не становить нової інформації для мовця, реальність факту вже ніби заздалегідь зрозуміла як незаперечна важлива істина життя. Основна інтенція такої питальності – «спрямувати наявного чи уявлюваного співбесідника на відповідь, яка буде констатувати лише те, що співбесідник поділяє зміст висловленого питання-судження» (Сучасна, 1972: 133). За граматичним оформленням (наявність займенників, прислівників, питальних часток) ці висловлення нагадують уточнювальні та з'ясувальні питання, проте за змістом, комунікативною метою та експресивністю вони своєрідні, напр.: *Що може бути сумніше за погибель народу?* (О. Довженко); *Чи варто ж в людей сих шукати поради?* (Леся Українка); *Хто може випити Дніпро? Хто властен виплескати море?* (М. Рильський); *В епоху ракет хіба таким нам слід займатися?* (О. Гончар); *А чи є хтось ближчий на світі від мами?* (Р. Кудлик).

На периферії питальної парадигми перебувають питально-спонукальні конструкції, ілокутивна мета яких висловити пропозицію і заохочення до чогось: *Чи не могли б ми з вами сьогодні повечеряти?* (В. Винниченко); *Чи не пора тобі, хлопче, братись за розум?* (усне мовлення). Висловлення питальної парадигми, як і інших, можуть мати стверджувальний або заперечний характер.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, комунікативно-прагматична парадигма речення тісно пов'язана з категорією комунікативної настанови, що охоплює сукупність підкатегорій, які відповідно до мети мовленнєвого акту формують конкретні підпарадигми висловлень,

репрезентовані специфічними лексико-граматичними засобами. Перспективність цієї проблематики вбачаємо в розробці питання про комунікативну парадигму речення з урахуванням видозмін того самого висловлення, пов'язаних з його актуальним членуванням (порядком слів, інтонацією, місцем фразового наголосу тощо).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды: в 2-х т. Т. 1. Лексическая семантика (синонимические средства языка). Москва : Языки русской культуры, 1995. 472 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць: монографія. Київ : Наук. думка, 1991. 192 с.
4. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст: Вибрані праці. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
5. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис: монографія. Донецьк : ТОВ «ВКФ «ВАО», 2011. 991 с.
6. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник. Москва : Высш. школа, 1981. 285 с.
7. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
8. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
9. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення: монографія. Київ : Наук. думка, 1966. 324 с.
10. Русская грамматика: в 2 т. / под ред. Н. Ю. Шведовой. Москва : Наука, 1980. Т.2 : Синтаксис. 709 с.
11. Остин Дж. Л. Слово как действие. // Новое в зарубежной лингвистике. Москва : Прогресс, 1986. Вып. 17. Теория речевых актов. С. 22–130.
12. Серль Дж. Что такое речевой акт?. // Новое в зарубежной лингвистике. Москва : Прогресс, 1986. Вып. 17. Теория речевых актов. С. 151–169.

13. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання: навч. посіб. Київ : Вища шк., 1994. 670 с.

14. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1972. 515 с.

15. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка. 3-е изд. Москва : УРСС, 2001. 620 с.

16. Шмелева Т. В. Речевой жанр: опыт общелингвистического осмысления // Collegium. Киев, 1995. № 1–2. С. 57–65.

REFERENCES

1. Apresyan, Yu. D. (1995). *Izbrannye trudy: v 2-kh t. T. 1. Leksicheskaya semantika (sinonimicheskiye sredstva yazyka)* (Selected Works: in 2 t. T. 1. Lexical Semantics (Synonymous Means of Language)). Moskva : Yazyky russkoy kultury. 472 (in Russian).

2. Bilodid, I. K. (Eds.). (1972). *Suchasna ukrayins'ka literaturna mova. Syntaksys* (Contemporary Ukrainian Literary Language. Syntax). Kyiv : Nauk. dumka. 515 (in Ukrainian).

3. Horodens'ka, K. H. (1991). *Deryvatsiya syntaksychnykh odynyt: monohrafiya* (Derivation of syntactic units: monograph). Kyiv : Nauk. dumka. 192 (in Ukrainian).

4. Huyvanyuk, N. V. (2009). *Slovo – Rechennya – Tekst: Vybrani pratsi* (Word – Succession – Text: Selected Works). Chernivtsi : Chernivets'kyi nats. un-t. 664 (in Ukrainian).

5. Ivanova, I. P., Burlakova V. V., Pocheptsov H. H. (1981). *Teoreticheskaya hrammatika sovremennoho angliyskoho yazyka: uchebnik* (Theoretical grammar of the modern English language: textbook). Moskva : Vyssh. shkola. 285 (in Russian).

6. Kostusyak, N. M. (2012). *Struktura mizhrivnyvykh katehoriy suchasnoyi ukrayins'koyi movy: monohrafiya* (The structure of the inter-level categories of contemporary Ukrainian language: monograph). Luts'k : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrayinky. 452 (in Ukrainian).

7. Mel'nychuk, O. S. (1966). *Rozvytok struktury slov'yans'koho rechennya: monohrafiya* (Development of the structure of the Slavic sentence: monograph). Kyiv : Nauk, dumka. 324 (in Ukrainian).

8. Mezhov, O. H. (2012). *Typolohiya minimal'nykh semantyko-syntaksychnykh odynyts': monohrafiya* (Typology of minimal semantic-syntactic units: monograph). Luts'k : Volyn. nats. un-tim. Lesi Ukrayinky. 464 (in Ukrainian).

9. Ostin, Dzh. L. (1986). *Slovo kak deystviye* (he Word as an Action). // *Novoye v zarubezhnoy lingvistike – New in Foreign Linguistics*. Moskva : Progress. Vyp. 17. Teoriya rechevykh aktov. 22–130 (in Russian).

10. Serl', Dzh. (1986). *Chto takoye rechevoy akt?* (What is a speech act?). // *Novoye v zarubezhnoy lingvistike – New in Foreign Linguistics*. Moskva : Progress. Vyp. 17. Teoriya rechevykh aktov. 151–169 (in Russian).

11. Slyn'ko, I. I., Huyvanyuk N. V., Kobyljans'ka M. F. (1994). *Syntaksys suchasnoyi ukrayins'koyi movy: problemni pytannya: navch. posib.* (Syntax of Modern Ukrainian Language: Problematic Issues). Kyiv : Vyshcha shk. 670 (in Ukrainian).

12. Shakhmatov, A. A. (2001). *Sintaksis russkoho yazyka* (Syntax of the Russian language). 3-e izd. Moskva : URSS. 620 (in Russian).

13. Shmelyeva, T. V. (1995). *Rechevoy zhanr: opyt obshchefilologicheskoho osmysleniya* (The Speech Genre: The Experience of General Philological Understanding). // *Collegium*. Kiev. № 1–2. 57–65 (in Ukrainian).

14. Shvedova, N. Yu. (Eds.). (1980). *Russkaya grammatika: v 2 t. T.2 : Sintaksis*. (Russian grammar: in 2 t. T.2: Syntax). Moskva : Nauka. 709 (in Russian).

15. Vykhovanets', I. R. (1993). *Hramatyka ukrayins'koyi movy. Syntaksys: pidruchnyk* (Grammar of the Ukrainian language. Syntax : Textbook). Kyiv : Lybid'. 368 (in Ukrainian).

16. Zahnitko, A. P. (2011). *Teoretychna hramatyka suchasnoyi ukrayins'koyi movy. Morfolohiya. Syntaksys: monohrafiya* (Theoretical grammar of modern Ukrainian language. Morphology. Syntax: monograph). Donetsk : TOV „VKF „VAO”. 991 (in Ukrainian).

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено комплексний аналіз комунікативно-прагматичних парадигм речень-висловлень у сучасній

українській мові. Визначено поняття комунікативно-прагматичної парадигми у зв'язку з комунікативно-синтаксичною категорією настанови, орієнтованої на вияв мети комунікативного акту. Вивчено погляди лінгвістів на комунікативні типи висловлень. Побудовано кількарівневу комунікативно-прагматичну парадигму висловлень відповідно до комунікативної настанови мовців. Теоретичну проблематику розглянуто на тлі морфологічної і синтаксичної структури сучасної української літературної мови. На матеріалі художніх текстів сучасної української мови виявлено лексико-граматичні засоби репрезентації комунікативних парадигм висловлень: частки, модальні слова, займенники, прислівники, дієслівні форми, перформативи, інтонацію, порядок слів, повтори, специфічні синтаксичні конструкції (номінативні, вокативні, еліптичні) тощо. На найвищому рівні виокремлено такі основні комунікативні парадигми, репрезентовані відповідними комунікативними типами висловлень: інформативні, директивні, оптативні, етикетні, оцінні, питальні, кожна з яких на нижчих рівнях членування охоплює підпарадигми, зумовлені конкретними інтенціями учасників спілкування. Інформативна парадигма охоплює розповідні речення реальної модальності, які забезпечують потребу мовця висловити думку, констатувати факти дійсності, повідомити про щось, підтвердити чи заперечити інформацію. Директивна парадигма репрезентована спонукальними конструкціями з дієслівними предикатами у формах імператива, які містять наказ, вимогу, розпорядження, заклик, пораду, застереження, заохочення, прохання, благання, умовляння, запрошення, дозвіл, заборону. Оптативна парадигма охоплює висловлення з дієслівними предикатами бажального способу з семантикою бажаних для мовця дій, процесів, станів. Сукупність висловлень мовленнєвого етикету формують етикетну комунікативно-прагматичну парадигму. Оцінна парадигма охоплює висловлення переважно номінативного типу, що виражають позитивні характеристики осіб, предметів, явищ довкілля: схвалення, захоплення, присмне здивування, повагу, шану. Питальна надпарадигма являє собою сукупність таких

комунікативно-прагматичних парадигм: уточнювальної, з'ясувальної, риторичної, спонукальної.

Ключові слова: комунікативно-прагматична парадигма, речення, категорія настанови, комунікативний акт, частка, дієслово, перформатив.

АННОТАЦІЯ

В статье осуществлен комплексный анализ коммуникативно-прагматических парадигм предложений-высказываний в современном украинском языке. Определено понятие коммуникативно-прагматической парадигмы в связи с коммуникативно-синтаксической категорией установки, ориентированной на выявление цели коммуникативного акта. Изучены взгляды лингвистов на коммуникативные типы высказываний. Выстроена многоуровневая коммуникативно-прагматическая парадигма высказываний в соответствии с коммуникативной установкой говорящих. Теоретическая проблематика рассмотрена на фоне морфологической и синтаксической структуры современного украинского литературного языка. На материале художественных текстов современного украинского языка выявлены лексико-грамматические средства репрезентации коммуникативных парадигм высказываний: частицы, модальные слова, местоимения, наречия, глагольные формы, перформативы, интонацию, порядок слов, повторы, специфические синтаксические конструкции (номинативные, вокативные, эллиптические) и др. На самом высоком уровне выделены следующие основные коммуникативные парадигмы, представленные соответствующими коммуникативными типами высказываний: информативные, директивные, оптативные, этикетные, оценочные, вопросительные, каждая из которых на низших уровнях членения охватывает подпарадигмы, обусловленные конкретными интенциями участников общения. Информативная парадигма охватывает повествовательные предложения реальной модальности, которые обеспечивают потребность говорящего выразить мысль, констатировать факты действительности, сообщить о чем-то, подтвердить или опровергнуть

інформацію. Директивна парадигма представлена побудительными конструкциями с глагольными предикатами в формах императива, которые содержат приказ, требование, распоряжение, призыв, совет, предостережение, поощрения, просьбы, мольбы, уговоры, приглашения, разрешение, запрет. Оптативная парадигма охватывает высказывания с семантикой желаемых для говорящего действий, процессов, состояний. Совокупность высказываний речевого этикета формируют этикетную коммуникативно-прагматическую парадигму. Оценочная парадигма охватывает высказывания преимущественно номинативного типа, которые выражают положительные характеристики лиц, предметов, явлений окружающей среды: одобрение, восхищение, приятное удивление, уважение, почет. Вопросительная надпарадигма представляет собой совокупность таких коммуникативно-прагматических парадигм: уточняющая, изъяснительная, риторическая, побудительная.

Ключевые слова: коммуникативно-прагматическая парадигма, предложение, категория установки, коммуникативный акт, частица, глагол, перформатив.